

Shakespeare kon niet

Wat is jouw theorie?

Een complottheorie is een theorie waar het tekort aan bewijs wordt toegeschreven aan de activiteiten van een krachtige samenzwering. Complottheorieën zijn - per definitie - onbewijsbaar. Ze bieden geen waarneembaar inzicht in de wereld van politiek, geschiedenis of wetenschap, maar ze vertellen ons een heleboel over de moderne samenleving.

Wat is jouw theorie?

Toen ik op de universiteit zat, was een van mijn medestudenten een nazaat van Edward de Vere. De meeste studenten waren bezig met een combinatie van studeren, feesten, misschien wat sport, en romantische relaties. Tegelijkertijd probeerde deze jonge Lord Vere te bewijzen dat de werken van Shakespeare niet waren geschreven door de dichter uit Stratford-upon-Avon, maar door zijn eigen over-over-over-over... grootvader. Ik moet wel toegeven dat ik hierover nooit met deze student heb gesproken. Gelukkig maar, want het hele idee leek voor mij zo belachelijk dat ik niet zou hebben geweten wat te zeggen. Voor de supporters van de 'Oxfordtheorie' was het bewijs dat Lord Vere de 'echte' Shakespeare was... dat er geen bewijs was. Een krachtige samenzwering uit de 16de eeuw had er zorgezegd voor gezorgd dat alle sporen waren weggeruimd, wegens duistere politieke belangen.

Ik maakte kennis met die theorie in de jaren 80, toen er nog geen

internet bestond. Als je nu zou gaan zoeken, zou je ontdekken dat er duizenden websites bestaan die deze theorie beschrijven. Alhoewel niet allemaal even positief of serieus. Ze werd echter ondersteund door beroemdheden als Sigmund Freud, George Orson Welles en Keanu Reeves.

Het idee dat de toneelstukken van Shakespeare te briljant zijn om geschreven te zijn door iemand uit Stratford-upon-Avon, een klein stadje op het Engelse platteland, werd voor het eerst serieus voorgesteld in 1848. In die tijd heerste een overdreven diep ontzag voor de schrijver van Hamlet, Macbeth en Romeo & Juliet. Daarom stelde Joseph C. Hart in zijn werk 'The Romance of Yachting' voor dat het haast onmogelijk was dat een burger van het platteland zoiets moois zou kunnen creëren.

Oncontroversieel

De meeste complottheorieën zijn gebaseerd op de ontkenning van iets dat algemeen aanvaard is. Anders wekken ze weinig interesse. Maar wat ze zo interessant maakt, is het idee dat

**Samenzwerings-
theorieën
hebben altijd
bestaan, maar in
onze eeuw
zijn ze enorm
populair
geworden.**

krachtige samenzweringen door politici, wetenschappers, historici of artsen het 'echte' bewijs kunnen wegdrücken.

Complottheorieën hebben altijd bestaan, maar in onze eeuw zijn ze enorm populair geworden. Volgens een onderzoek door Knack (januari 2021) gelooft maar liefst een op de drie Belgen in een of andere samenzweringstheorie. Dit cijfer lijkt eigenlijk te laag. Uit een andere studie is gebleken dat in Europa en Noord-Amerika slechts een op de vijf mensen niet in een of andere samenzweringstheorie gelooft.

De complottheorie over

Shakespeare is misschien minder erg dan sommige andere: niemand gaat er dood van. Maar toch wijst het op een schadelijke bijwerking van iets dat wij als postmoderne mensen eigenlijk koesteren.

Verwarring

Lord Vere of Oxford is lang niet de enige van wie is beweerd dat hij de werken van Shakespeare schreef. Er zijn maar liefst 87 alternatieve Shakespeares voorgesteld. Onder andere Daniel Defoe, de schrijver van *Robinson Crusoe*, Francis Bacon, stichter van het empirisme, de Jezüieten, de Vrijmetselaars, Thomas More, Sir Walter Raleigh, de Rozenkruisers, en een zekere 'Zubayr bin William, Shaykh'. Een fictieve Arabisch geleerde die eerst werd voorgesteld als een grap, maar later als een serieuze kandidaat werd beschouwd door de Libische leider Muammar Kadhafi.

Lord Vere, mijn studiegenoot, heeft nooit het bewijs kunnen vinden dat zijn voorvader de echte Shakespeare was. Als je gedichten leest van die voorvader, Edward de Vere, vraag je je af hoe iemand hem ooit zou kunnen verwarren met welke professionele dichter dan ook. En toch is hij de meest populaire 'kandidaat'.

Bewijsvoering

Er is één kenmerk dat je vindt bij alle complottheorieën: het tekort aan bewijs wordt beschouwd als het nodige bewijs. Met andere woorden: wanneer alle feiten in een andere richting wijzen, zegt de complotgelovige dat dat komt doordat de samenzwering is gelukt.

Twijfel

Samenzweringstheorieën bestaan al heel lang. Maar de huidige explosie is het gevolg van iets dat in de 18de eeuw is begonnen. René Descartes, stichter van het filosofische systeem dat we het 'rationalisme' noemen, beweerde dat alles wat betwijfeld kan worden, ten minste één keer ter discussie gesteld móet worden. Tijdens de 'Verlichting' die volgde, rekenden denkers af met de meeste ideeën die zij hadden geërfd. In plaats daarvan bedachten ze nieuwe -ismen, zoals het humanisme, het marxisme, enzovoort.

Maar in de jaren 1970 werd Descartes' radicale twijfel ook gebruikt tegen de 'grote projecten' van het modernisme, door denkers als Derrida, Foucault en anderen. Zij zeiden dat, als we alles in twijfel moeten trekken, we dan zelfs onze twijfels moeten betwijfelen. En dan kun je net zo goed ook gaan twijfelen aan Shakespeare, de bolvorm van de aarde en de uitslag van verkiezingen.

In het huidige tijdperk, dat van het postmodernisme, wordt alles in twijfel getrokken. Dat is een ideale situatie voor de complotdenker.

De twijfel heeft ons dus niet geholpen om kennis te vinden. Het is eerder omgekeerd: zolang we als postmoderne mensen niet begrijpen dat twijfel geen deugd is, blijven we gemakkelijke slachtoffers van allerlei complottheorieën.

Nog een laatste gedachte. De allereerste keer dat werd gesuggereerd dat de werken van Shakespeare eigenlijk door een ander waren geschreven, was dit satirisch bedoeld. Samuel Mosheim Schmucker stelde de theorie voor op basis van dezelfde gedachtegang die gebruikt werd om de historische delen van de Bijbel in twijfel te trekken. Zijn doel was aan te tonen dat het een gedachtegang was—gebaseerd op speculatie, inconsequent redeneren en het beroep op het idee van een complot—die we in andere situaties nooit zouden aanvaarden. Hij had nooit vermoed dat zijn stelling serieus zou worden genomen.

Veel mensen voelen zich bijna verplicht om radicaal aan Jezus te twijfelen. Maar als we eerlijk op zoek zijn naar de waarheid, horen we ook die twijfels onder de microscoop te leggen. Blinde twijfel is even erg als blind geloof.